

„Virágok helyett Nagy Imre és társai sírjára pártkönyvetem és kitüntetésemet helyezem”^[1]

Lengyel hangulatjelentések Nagy Imre és társai kivégzése híreről (1958. június-július)

„A pártaktívában azok a vélemények vannak túlsúlyban, amelyek szerint Gomulka elvtárs álláspontja mind Jugoszlávia ügyében, mind az itélet ügyében helyes. Mindazonáltal tájékoztatás tapasztható Rapacki elvtárs kijelentésével kapcsolatban, miszerint »ha küldöttségünk tudta volna, hogy a magyar elvtársak így fognak eljárni, nem tettünk volna náluk látogatást«. Vannak olyan kommentárok, hogy a pártvezetésben megoszlanak a vélemények, mind Jugoszlávia kérdésében, mind az itélet ügyében.”

Bevezetés

Közismert, hogy az 1956. október 23-i budapesti felvonulás a néhány nappal korábbi "Lengyel Október" melletti szolidaritási tüntetésként indult - a magyar sajtó épp aznap tette közzé Władysław Gomulka, a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottsága frissen megválasztott új első titkárának a párt 8. plénumán elmondott híres beszédét, s ezt jelképezte - mint helyszín - a Petőfi- és a Bem-szobor, illetve a sajtós jelszó, amely tömören fejezte ki a magyar emberek követelését: "Lengyelország példát mutat, kövessük a magyar utat!"

A LEMP KB 8. plénuma után a még gyenge új lengyel pártvezetés igyekezett stabilizálni saját pozícióit és csillapítani a feszült légkört. A sok mindent átélő Gomulka teljesen tisztában volt ugyanis azzal, hogy a valóban tényleges - de mint később kiderült ideiglenes - tömegtámogatás ellenére, amit akkor élvezett és ami egyedülálló volt a népi demokrácia országainak történetében, a Szovjetunió katonai jelenléte nélkül a lengyel kommunista párt önmaga nem képes egyeduralmát megőrizni. Ugyanakkor a magyar forradalom kitörése előtt néhány nappal és a kezdeti határozott szovjet ellenkezés ellenére megválasztott új LEMP-vezetés Gomulkával az élen határozottan elítélte az első szovjet intervenciót Magyarországon, és nyíltan támogatta a Nagy Imre-kormányt. A kétségtelen változások útjára lépett Lengyelország vezetői ugyanis szövetségest kerestek a szovjet többi országa között, ahol akkor még a "sztalinista vonal" volt a meghatározó, s ezt a szövetségest Magyarországon vélték felfedezni. Ezt szolgálta a LEMP KB október 28-i üzenete a magyar nemzethez, amellyel viszont gyakorlatilag beleegyeztek abba, hogy a lengyel társadalom is kifejezhesse hatalmas méretű rokonszenvét a magyar forradalom iránt. A lengyel pártvezetés nem támasztott adminisztratív akadályt (nem is tudott volna) az elé sem, hogy a lengyel sajtó objektíven számoljon be a magyar forradalomról és ennek célkitűzéseivel egyetértő írások, felhívások és táviratok lássanak napvilágot. Ugyancsak nem akadályozták a lengyel társadalom alulról és önkéntes alapon szervezett, az egész országra kiterjedő segélyakcióját (véradás, pénz-, élelmiszer- és gyógyszergyűjtés) a "tragikus sorsú és a szabadságukért harcoló magyar Testvérek" számára, amely a legelső és a legnagyobb mértékű külföldről érkezett segítség volt a magyar forradalom napjaiban.

Ezzel párhuzamosan a magyar forradalom megosztotta a két ország között az addig csak a lengyelekre nehezedő, Moszkvából érkező erőteljes politikai és részben katonai nyomást. Ez előnyös volt a lengyelekre nézve, hiszen így könnyebben véghez lehetett vinni az elodázhatatlan változásokat, például Rokosszovszkij szovjet marsall, lengyel nemzetvédelmi miniszter leváltását, a szovjet tisztek és katonai tanácsadók hazaküldését. Gomulka még azután is kiállt a Nagy-kormány mellett, hogy Hruscsov november 1-jén személyesen tájékoztatta őt a hamarosan meginduló második magyarországi szovjet katonai fellépésről. November 4-én pedig, az új fejleményekről értesülve, a lengyel pártvezető úgy fogalmazta meg pártja hivatalos álláspontját, hogy a kész tényeket tudomásul kell venni, és Lengyelország elismeri a Kádár-kormányt. Ugyanakkor a hivatalos lengyel támogatás - például minden nemzetközi fórumon - és gazdasági segítség ellenére Gomulka következetesen jelezte: bizonyos fenntartásai vannak a Kádár-kormány hatalomrajutásának körülményeivel kapcsolatban, valamint nem ért egyet a magyar pártvezetés által alkalmazott megtorlással és annak - gyakran rendkívül brutális - módszereivel. Eppen emiatt másfél éven keresztül nem volt hajlandó hivatalos látogatást tenni Magyarországon, Kádár János többszöri meghívása ellenére sem. És ez vezette őt arra, hogy 1957 májusában személyesen járjon közbe Hruscsovnál Nagy Imre védelmében, hogy ne rendezzék meg a magyar miniszterelnök perét. Tényleges eredményt ez a közbenjárás nem hozott, de mégis igen figyelemreméltó, hogy Gomulka ezzel olyan lépésre szánta el magát, amelyre rajta kívül egyetlen más kommunista pártvezető sem vállalkozott, s ráadásul nem Kádárhoz fordult, hanem a Szovjetunió Kommunista Pártja első emberéhez.

Kádárnak nagyon fontos lett volna, hogy a "Lengyel Október hőse" budapesti jelenlétével bizonyos értelemben legalizálja őt és az MSZMP egész vezetését, amely 1956 novemberében a szovjet csapatok segítségével vette át az ország vezetését. A hivatalos magyar szervek több mint egy éven keresztül sugallták a hírt, hogy a legfelső szintű lengyel párt- és kormányküldöttség hamarosan Budapestre látogat, a Lengyel Külügyminisztérium vagy más lengyel intézmények pedig ezt mindig azonnal cáfolták. Végül a LEMP KB 1958 márciusában úgy döntött, hogy most már eleget tesznek a magyar párt és kormány meghívásának. Ugyanakkor a Nagy Imre-per levegőben lógó megrendezése komolyan aggasztotta a lengyel vezetést (sőt figyelembe vették még azt is, hogy a lengyel közvéleményt is erőteljesen érdekli ez a kérdés), s éppen ezért biztosítékot kértek és kaptak Kádártól arra vonatkozólag, hogy a látogatásig a Nagy Imre-perre nem kerül sor és a tárgyalások idején megvitájták ezt a kérdést.

A lengyel küldöttség Gomulkával és Józef Cyrankiewicz miniszterelnökkel az élen a kitűzött időpontban - 1958. május 9-12. - ellátogatott Magyarországra, s noha a lengyel és a magyar fél által készített tárgyalási jegyzőkönyvek egyikében sem szerepel, mégis biztosra vehető, hogy szóba került Nagy Imre ügye is. Lengyelországban és Nyugaton később általánosan tartotta magát az a vélemény, hogy Kádár megígérte Gomulkának, ha lesz is per, nem születnek majd halálos ítéletek. A látogatás után öt héttel lezajlott Nagy Imre-per, s annak végkifejlete váratlanul érte a lengyel pártvezetést, és szinte teljes megrökönyödést váltott ki körében. Gomulka Nagy Imre kivégzésének hírére dührohamot kapott - úgy vélte, Kádár becsapta őt -, aljas gyilkosságról beszélt. Varsó külső jelekkel is értesre adta, hogy nem helyesli a meghozott ítéletek végrehajtását. A magyar nagykövetségen a magyar-lengyel barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződés 10. évfordulója alkalmából június 18-án adott fogadásról mind Gomulka, mind Cyrankiewicz tündetőleg távol maradt, a központi pártlapnak, a *Trybuna Ludu*-nak az ugyancsak az évforduló alkalmából már korábban előkészített szerkesztőségi cikkét pedig visszavonták, helyette egy rövid, semmitmondó, általános kis cikket írtak, és az üdvözlő táviratokat sem közölték le. Június 19-én a LEMP Politikai Bizottsága csak azért ült össze, hogy áttekintse a Nagy Imre-per nyomán előállt helyzetet. A beszámoló Gomulka tartotta, a vitához minden jelenlévő tag hozzászólt, s véleményüket így fogalmazták meg: a pártvezetésnek állást kell foglalnia a külföld számára és azzal a lengyel társadalommal szemben, amely a magyar események idején oly nagy mértékben rokonszenvezett a szabadságukért harcoló magyarokkal. Ebből az állásfoglalásból semmi nem lett, a lengyel vezetés idegességére és bizonytalanságára utal, hogy a 26-i PB-ülésen jórészt megegyezően kellett ismételn az egy héttel korábbi határozatokat. Gomulka ismét rámutatott a "nyilvános állásfoglalás szükségességére", ezután a Politikai Bizottság úgy döntött, hogy a Nagy Imre-perrel kapcsolatos hivatalos lengyel álláspontot a LEMP KB első titkára mondja el június 28-án Gdańskban, a Tenger Napjának szentelt ünnepi gyűlésen.

A legfelsőbb lengyel pártszervek hallgatása mellett - ami elbizonytalanította a pártapparátust, s amellyel egy időre elszigetelődtek a szocialista táboron belül - különböző találgatásokra adott alkalmat belföldön és külföldön egyaránt a lengyel sajtó teljes hallgatásba burkolódása. Lengyelországban s külföldön egyaránt olyan hírek terjedtek el, hogy a lengyel pártvezetés belső körlevelet adott ki, amelyben mélységesen elítélte a halálos ítéleteket; vagy Gomulka távozik és helyét egy dogmatikus nézeteiről közismert politikus veszi át. A Nagy Imre-perről Magyarországon kiadott közleményt csak a *Trybuna Ludu* közölte teljes terjedelmében, és egyetlen lengyel lap sem jelentett meg semmilyen kommentárt az ügyben. A hetilapokban és a folyóiratokban semmi sem látott napvilágot a budapesti perrel, s a lengyel napilapokban - a már említett *Trybuna Ludu* kivételével - kizárólag a következő rövid tudósítást tették közzé 1958. június 18-19-én:

"A Magyar Népköztársaság Igazságügy Minisztériumának közleménye, Budapest, (PAP)

A Magyar Népköztársaság Igazságügy Minisztériuma közleményt jelentetett meg Nagy Imre és társai perének befejezéséről.

A nyomozati anyagok és a bírósági eljárás - adja hírül a közlemény - megmutatták és megerősítették, hogy Nagy Imre és csoportja régi revizionista, burzsoá-nacionalista nézeteinek megfelelően következetesen törekedett a népi demokratikus rendszer, a magyar dolgozó nép és a szocialista haza elárulására a burzsoázia legreakciósabb imperialista erőivel szövetséget kötni.

Az MNK Legfelsőbb Bíróságának Népbírósi Tanácsa a vádlottakat bűnösnek találta, és Nagy Imrét, Gimes Miklóst, Maléter Pált és Szilágyi Józsefet halálra ítélte. Tildy Zoltánt, Donáth Ferencet, Jánosi Ferencet és Vásárhelyi Miklóst 5-12 év börtönbüntetésre ítélték.

Kopácsi Sándort életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték.

Az ítélet jogerős. A halálos ítéleteket végrehajtották."

Ha ebben a tiznapos hallgatási időszakban a nyilvánosság előtt nem is - kifelé azért igyekeztek egységet mutatni -, de más alkalmakkor a Politikai Bizottság néhány tagja szóban is kifejezésre juttatta nemetszését. Adam Rapacki például azt mondta Poznaľban a vajdasági pártbizottság ülésén, hogy bár ezek a kivégzések Magyarország belügyét képezik, de ha a pártvezetés tudta volna, hogy ez így fog történni, akkor nem látogattak volna el Magyarországra, s ezt nemcsak ő gondolja így a PB tagjai közül. Jerzy Morawski - szintén a Politikai Bizottság tagja - valamivel még ennél is továbbment Katona János varsói magyar nagykövettel június 25-én folytatott beszélgetésében. Elmondta, hogy a Nagy Imre-per rendkívül kedvezőtlenül hatott számukra, ez belpolitikailag is nagy nehézségeket fog nekik okozni. A lengyel párt a kivégzéssel nem érthet egyet, de különösen nem ért egyet azzal a módszerrel, ahogyan az történt. Ez a per nem használ a nemzetközi munkásmozgalom ügyének sem, s mivel pártjukat ez az ügy teljesen felkészületlenül érte, ezt csak magyar belügyként tudják kezelni, éppen ezért nem fűztek eddig semmilyen hivatalos kommentárt a kivégzés híréhez. De rögtön hozzátette azt is: a LEMP semmi olyat nem fog tenni, amit a nyugati imperialista hatalmak kihasználhatnak, ugyanakkor kénytelenek a lengyel helyzetnek megfelelően cselekedni. Egyértelmű volt, hogy Nagy Imre kivégzésének kulisszák mögötti helytelenítése ellenére sem fognak megromlani a magyar-lengyel kapcsolatok, s Lengyelország nem fog szembehelezkedni a tábor többi országával. 1958 nyara nagyon távol állt 1956 őszétől, Gomulka június 28-i gdański beszéde nem is hagyott kétséget efelől. Először élesen bírálta a jugoszláv revizionizmust, majd teljes egészében magáévá tette a magyar álláspontot Nagy Imre kivégzésével kapcsolatban. Volt ugyan két mondat a beszédében - "Nem a mi dolgunk megítélni a bűnnek és a Nagy Imre-ügyben a vádlottakkal szemben kiszabott büntetés igazságosságának a mértékét. Ez Magyarország belügye" -, amellyel jeleznék kívántak bizonyos távolságtartást a feltétlen helyesléstől, de ez semmit sem változtatott azon a tényen, hogy ezzel az aktuálal az 1956-os lengyel Október felett is nagyrészt elmarasztaló ítéletet mondott az a Gomulka, aki azoknak az eseményeknek a "hőse" volt. Budapesten természetesen elégedettek voltak a beszéddel, annál is inkább, mivel a tiznapos hallgatás időszakában a magyar vezetők közül néhányan hitelt adtak egynémely híresztelésnek Lengyelországgal kapcsolatban.

A Nagy Imre és társai kivégzéséről szóló közlemény után, amely egész Lengyelországot megrázta, a lengyel vezetés szükségesnek tartotta, hogy felmérje, milyen hatást váltott ki ez a hír a közvéleményben és a pártapparátusban országszerte. Így születtek meg a hangulati beszámolók, amelyek eléggé hüen tükrözik a lengyelek érzelmeit ebben a kérdésben. Ezek a hangulatjelentések négy részből állnak. Az első két részben a PAP lengyel hírugynökség tudósítói - valójában a belbiztonsági szolgálat munkatársai - az egyes országrészekből küldenek tudósításokat, amelyek hangvétele és tartalma túlnyomó többségében a per, illetve az ítéletek kiváltotta felháborodást tükrözi. Még a párttagok között is ez a jellemző reakció. Emellett komoly aggályok fogalmazódnak meg Gomulka és a változások további sorsát illetően (az illúzió még létezett!). Sok megnyilatkozásban Nagy Imre sorsa összekötődik a lengyel reformok alakulásával, a sztalinizmus árnyának ismételt felbukkanásával. A parasztok a törvényes magyar miniszterelnök halálában az 1956-ban alapjaiban enyhített lengyel mezőgazdasági politika jövőjét féltik. A lengyel értelmiség véleményében az időről-időre felbukkanó verzió (Nagy Imrét és társait már korábban, a Szovjetunió nyomására kivégezték), és az általános bizalmatlanság az oroszok iránt nagyrésztben a régmúlt és a közelmúlt keserű történelmi tapasztalataiból (1939 szeptembere, a katyni tömegmészárlás 1940-ben, a Honi Hadsereg katonáinak sorsa 1944-től stb.) is táplálkozik. A harmadik és a negyedik rész a vajdasági pártbizottságok tájékoztatói. Ezekben időnként már más megfogalmazásokkal, a hivatalos pártnyelvezettel találkozunk. A harmadik részben nyilvánvaló válik az is, mennyire megosztott és dezorientált volt a pártapparátus, ezért is követelték az egyértelmű állásfoglalást. A vezetés azonban június 28-ig hallgatott és ez tovább mélyítette ezt a bizonytalanságot. A negyedik rész a Gomulka-beszéd - legfőképp apparátusbeli - visszhangja, amely már tükrözi a világos állásfoglalásból következő megkönnyebbülést és meglepődést.

Források

A PAP tudósítójának tájékoztatója a Nagy Imre-ügyben hozott ítélet visszhangjáról

A LEMP KB Titkárságának Irodája

Szám: 582/58

Beérkezett: 58. VI. 19.

A PB és a Titkárság tagjainak

A PAP tudósítójának tájékoztatója a Nagy Imre-ügyben hozott ítélet visszhangjáról

Poznań

A magyar Igazságügy Minisztérium közleményét a poznańi sajtó csak folyó hó 18-án tette közzé, ezért azon próbálkozások, hogy a munkások elmondják véleményüket erről, egyelőre nagy nehézségekbe ütköznek. Az emberek hallgatnak, egyikük, a Nemzeti Egységfront kiváló aktivistája a Cegielski Művek (innen indult el 1956. június 28-án a könyörtelenül vérbe fojtott poznańi munkásfelkelés - T.J.) egyik gyáregységében szó szerint kijelentette: "Nálunk reggel óta temetői és gyászhangulat uralkodik."

A tudósok és a jogászok köreiben ilyen vélekedéseket hallani: "Mit szól ehhez Jugoszlávia, talán az ő részükről lesz valamilyen tiltakozás, hiszen ígéret volt arra, hogy ezeknek a magyar elvtársaknak a haja szála sem fog meggömbülni."

A tudósok közül többen azt feltételezik, hogy a bírósági tárgyalás a Szovjetunió területén, méghozzá már jóval előbb lezajlott, és Magyarországnak a támogatásra és a segítségnyújtásra vonatkozó nagyon erős garanciát kellett kapnia a Szovjetuniótól - különben Magyarország nem szánta volna rá magát egy ilyen tetre.

A továbbiakban arról beszélnek, hogy a közleményt ugyanolyan formában adták közre, mint Berija idején. Vannak, akik úgy vélik, hogy ez az ügy a régi módszerekhez való visszatérés kezdete lehet. Az emberek hangot adtak félelmeiknek, hogy az ilyen típusú módszerek elterjedhetnek az egész szocialista táborban.

Általában az a vélemény, hogy a 20. században az ilyen vétkeket nem kell halállal büntetni.

A dolgozó értelmiség köreiben elkeseredetten veszik tudomásul, hogy a régi módszerekhez való visszatérésnek be kellett következnie. Ilyen körülmények közepette nem csoda, hogy Tito saját országában szintén alkalmazza a kommunisták letartóztatásának módszerét. Az emberek nagy felzúdulást várnak ebben az ügyben.

Összességében a poznańiak legyintenek és nem akarnak véleményt nyilvánítani. Kerülik ezt a témát, várják az ügyre vonatkozó újabb és bővebb közleményeket.

Katowice

A mai sajtóban közzétett közleményt Nagy Imre és társai peréről és kivégzéséről élenként kommentálják Sziléziában. Az első információk alapján - amelyek a sziléziai lakosság reakciójáról rendelkezésünkre állnak - a vélemények a következőképpen összegezhetők:

1. Az emberek általában már magának a pernek a tényén meglepődtek, hiszen mindenfelé emlékeznek arra, hogy a magyarországi események után voltak olyan megnyilatkozások, melyek szerint nem kerül sor Nagy Imre és csoportjának perére. Ezenkívül az embereket meglepte, hogy a per lefolyását szigorúan titokban tartották, és hogy az ítéleteket gyorsan végrehajtották.
2. A per és az ítéletet a személyi kultusz időszakából ismert klasszikus módszerek alkalmazásaként határozzák meg - vagyis ki kell végezni azokat az embereket, akikkel szemben félelmet éreznek. Nagy Imre kivégzésének hírért Szilézia lakosságának a politika iránt érdeklődő többsége helytelenítve fogadta. A munkások között elég gyakran lehet találkozni azzal a véleménnyel, hogy ez "disznóság", "a törvényesség megsértése" stb.
3. Leszögezik (ezt már valószínűleg a nyugati rádióadások műsorainak hatásaként), hogy Nagy Imre és társai kivégzése bonyodalmakat idézhet elő a nemzetközi szinten, különösen a Szovjetunió számára, hiszen a per egyik eleme annak a folyamatnak, amelyben a Szovjetunió rendszeresen beavatkozik Magyarország belügyeibe.

Az egyes társadalmi csoportokban tapasztalható további visszhangokról és véleményekről a következő napokban adunk tájékoztatást.

Lódz

A Nagy Imre és társai ügyében hozott ítéletet a lódzi újságok közlemény formájában hozták nyilvánosságra, minden megjegyzés és kommentár nélkül. Ennek ellenére ez a hír számos megjegyzést váltott ki, amelyek valamennyi társadalmi csoport körében egybehangzóak: "Ezt a gaztettet olyan módon hajtották végre, mint azokban az időkben, amelyeket az SZKP 20. kongresszusa a legélesebb módon elítélt."

A tudósok, irodalmárok és újságírók. akikkel itt elbeszélgettem az ítéletet és annak végrehajtását - az ő kifejezésükkel elve - "titkos vész-törvényszéki gyilkosságnak" tartják, amely nem az erőről, hanem a gyengeségről tanúskodik.

Ez egy olyan esemény - mondta nekem egy lódzi jogászprofesszor -, amely nemzetközi viszonylatban sokkal több kárt fog okozni a szocializmus ügyének, mint a személyi kultusz idején elkövetett gyilkosságok nyilvánosságra kerülése. Még abban az esetben is, ha Nagy Imre valóban gonosztevő és áruló lett volna, a politikai szempontokra tekintettel akkor sem kellett volna egy ilyen lépést megtenni.

A lódzi gyárak munkásai nyilvánosan nemigen beszélnek az ítéletről. Mindazonáltal beszélgetéseikben leszögezik, hogy ez az ítélet ismételt hatalmas hiba. Az a bíróság, amely ilyen ítéletet hozott, és az a hatalom, amelyik ezt helyeselte, gaztettet követett el. A magyar nemzet nem tudja majd nekik ezt elfelejteni.

Ez szégyen, amelyik a magyar kommunisták és Hruscsov fejére is száll, akinek bizonyára a legdöntőbb szava volt ebben az ügyben - mondta nekem a Marchlewski-gyár egyik dolgozója.

Egyetlenegy emberrel sem találkoztam a tíz-egynéhány beszélgetőpartnerem, és Lódz, valamint Rawa Mazowiecka pártfunkcionáriusai között, akik az ítélet helyességét vagy szükségességét elismerték volna.

Wroclaw

A Nagy Imre és társai kivégzéséről szóló közlemény megrendítő hatással volt a wroclawi értelmiségi körökre. Beszélgetések alapján (minden megnyilatkozás élesen elítéli a kivégzés tényét) megállapítható, hogy általános az a vélemény, amely a kivégzést gaztettként és a világ közvéleményének újabb kihívásaként értékeli.

Íme néhány jellegzetes megnyilatkozás:

A műszaki egyetem egy tanársegédje szerint: "Ez gaztett. Ha ez hazaárulás lett volna, akkor ezt a tényt meg lehetne magyarázni. De az, amit vádként Nagy Imre ellen hoztak fel, nem jelent alapot egy ilyen ítélethez. Lehetett volna őt és társait internálni, lehetetlenné tenni politikai tevékenységüket - mert hiszen ez volt a cél -, nem pedig kivégezni őket. Annál is kevésbé, mert ők nem egyszerű emberek voltak, némelyik közülük parlamenti képviselő, és ezen az alapon mindenképpen megillette volna őket a képviselői mentelmi jog."

Egy jogászhallgató: "Ez gyilkosság, amelyet semmilyen szempontból nem lehet megmagyarázni. Az a gyanúm, hogy már régen kivégezték őket, lehetséges, hogy bírósági tárgyalás nélkül, és most csak nyilvánosságra hozták a közleményt. Magyarországon visszatértek újra a régi sztálinista módszerekhez, teljesen figyelmen kívül hagyva nemcsak a magyar nemzet, hanem az egész világ közvéleményét."

Egy doktor: "Nagy Imre kivégzésének ténye az alapvető humanitárius alapelvek brutális megsértése. Mi célból tették közzé ezt a közleményt? Valószínűleg kegyetlen figyelmeztetés ez két irányba - Tito és Gomulka címére. És az a figyelmeztetés a Szovjetunióból jön, mert csak a Szovjetunió lehetett Nagy Imre és társai kivégzésének kezdeményezője."

Csaknem minden megnyilatkozásban aláhúzzák a Szovjetunió szerepét Nagy Imre kivégzésében. Nemcsak a humanitárius alapelvek, hanem a nemzetközi jog megsértéséről is beszélnek, hiszen Maléter Pált a tárgyalások során tartóztatták le, Nagy Imrét pedig akkor, amikor garancia ellenében elhagyta a jugoszláv követséget.

Lublin

A Magyar Népköztársaság Igazságügy Minisztériumának közleménye Nagy Imre és csoportja peréről véleménynyilvánításra készítette Lublin és a lublini vajdaság lakosait. A történekről különösen sok a bizonytalanság az értelmiségi körökben. Lublin bizonyos foglalkozási csoportjai - mint a hivatalnokok, a kultúra, a művészet és a tudomány dolgozói, a műszaki értelmiség - zöme egyetért a per kifejezetten negatív megítélésében.

Szinte bármelyik, erről a témáról kezdeményezett beszélgetésben érződik a teljes meglepődés. Emellett emlékeztetnek Kádár nyilatkozataira, amelyekben néhányszor leszögezte, hogy nem lesz Nagy Imre-per.

Kulturális és tudományos körökben (felsőfokú tanintézetekben és színházakban) hangsúlyozzák, hogy ez a lépés kifejezett visszatérés az ún. boszorkányperek időszakához. Emellett felvetik azt a kérdést, ha már elítélték Nagy Imrét és csoportját, akkor miért nem indítottak eddig pert Rákosi és Gerő ellen is, akik a fő felelősséget viselik a magyarországi eseményekért. Továbbá hogy a közvélemény előtt titokban tartották Nagy Imre perét. Ezzel kapcsolatban arról beszélnek, hogy a magyar hatóságok tartottak az újabb zavargásoktól az országban, valamint más államok tiltakozási akcióitól. Emellett ezekben a körökben meg vannak arról győződve, hogy a lengyel párt- és állami küldöttség (1958 májusi - T.J.) magyarországi látogatása idején a Nagy Imre és csoportja elleni per lefolytatásának ügye a kölcsönös megbeszélések témája volt, és a mi delegációnk kifejezte ellenkezését ebben a kérdésben. A lublini felsőfokú tanintézetek hallgatói azon a véleményen vannak, hogy a Nagy Imre-per a magyarországi "véres diktatúra" folytatása és kiéleződése, valamint a klasszikus sztálinista módszerekhez való visszatérés.

Az egyetemi hallgatókkal folytatott beszélgetésekből egyértelműen kiderül a Nagy Imre iránti nagy szimpátia, és az erős felháborodás a halálos ítélet meghozatala és végrehajtása miatt. "Ilyen módon nem lehet elintézni a politikai leszámolásokat - mondják egyetemi körökben. - Kormányunk és pártunk miért nem szánja rá magát, hogy tiltakozásának hangot adjon, hiszen nálunk az ilyen típusú módszerekkel már felhagytak, és éles kritikával illették ezeket. Egyidejűleg remélik, hogy a közeli jövőben bekövetkezik majd Nagy Imre és mások posztumusz rehabilitációja, mint ahogy ez már megtörtént számos korábbi per után - és hogy ki az igazán bűnös, azt majd csak a történelem fogja megítélni."

A vidéki lakosság reakciói pontosan még nem ismertek. A Radzyn járásban található Międzyrzec Podlaski kisvárosban folytatott kötetlen beszélgetésekből számomra kiderül, hogy az ottani lakosok (hivatalnokok, a helyi üzemek munkásai, a kereskedelmi dolgozók) megütközve fogadták a Nagy Imre és csoportja egyes tagjai elleni halálos ítélet végrehajtását. Rámutatnak arra, hogy jelenleg nem lehet igazságosságról beszélni Magyarországon, amelyről eddig annyit írtak az újságokban. Különböző területeken dolgozó emberekkel beszélgettem a perről, de közülük egyetlenegy sem helyeselte az ítéletet. Emellett felhívták a figyelmet arra, ha Nagy Imre és a többi három személy csak börtönbüntetést, nem pedig halálos ítéletet kapott volna, akkor legalább részben meg lehetne indokolni a magyar hatóságok eljárását.

[Archiwum Akt Nowych /Újkor Iratok Levéltára/, KC PZPR /LEMP KB/, paczka 18, tom 70. Za??czniki do protoko?ów Sekretariatu Biura Politycznego KC PZPR za rok 1958, dotycz? spraw organizacyjnych i wewn?trpartyjnych, numery 1-58, kart 325 (Wydzia? Organizacyjny i Wydzia? Ogólny)]

A Nagy Imre és társai kivégzése utáni visszhang (a PAP tájékoztatója)

Morawski elvtárs megbízásából elküldték a PB és a Titkárság tagjainak
Beérkezett: 58. VI. 20.
Szám: 593/58

A Nagy Imre és társai kivégzése utáni visszhang
(a PAP tájékoztatója)

Gda?sk

Megbeszéléseket folytattam többek között a gdanski Vajdasági Pártbizottság Beszámolói Szektorában, ahol a következő választ hallottam:

"Alapjában véve nem gyűjtünk információkat ebben az ügyben, mindazonáltal a hozzánk eljutó vélemények felháborodásról tanúskodnak. Semmilyen felsőbb cél és semmilyen magasabb politikai érdek nem igazolja ezt a tettet." Ez a vélekedés általános az egész Tengermelléken, legalább is ezt mondják a különböző társadalmi rétegek képviselői, akikkel én valamint munkatársaim beszélgettünk.

Íme néhány általánosabb vélekedés és találkozás Nagy Imre ügyében:

1. Az ítélet szoros összefüggésben áll a Jugoszláviával fenntartott kapcsolatok kiéleződésével. Az emberek emlékeztetnek arra, hogy Nagy Imre és társai éppen a jugoszláv követségen kaptak menedékhelyet, és hogy Jugoszláviát, valamint Titót biztosították arról, hogy a csoportnak semmi bántódása sem lesz.
2. Az ítélet figyelmeztetés, amelyet nemcsak Titónak, hanem az összes "revizionistának" és "elhajlónak" címeztek, és ebbe a sorba tartoznak a lengyelországiak is.

- Az emberek hangot adnak azon véleményüknek is, hogy ez az ügy nagy kárt okoz a nemzetközi munkásmozgalomnak, és új propaganda adut jelent egy antikommunista és szovjetellenes kampány kibontakoztatásához.
- A közlemény nyilvánosságra hozatala megkérdőjelezi a legmagasabb szinten összehívandó konferenciára vonatkozó szovjet javaslatok öszinteségét. A Szovjetunió tudatosan állít új akadályokat a megegyezés útjába, már nem lehet a legmagasabb szintű konferencia összehívására gondolni. Ebben a helyzetben a békekezdeményezést a nyugati államok vették át.
- Az ítélet végrehajtása ellenkezik az SZKP 20. kongresszusa után meghirdetett alapelvekkel, és feltételezhető, hogy bekövetkezett a teljes visszatérés a sztálini időszakban alkalmazott módszerekhez. Mindez annak a következménye, hogy a Szovjetunióban - a nemzetközi helyzet éleződésének eredményeként - megerősödtek a konzervatív és a sztálinista erők.
- Vannak olyan vélemények is, hogy az ítéletet már korábbi időpontban és a szovjet vezetők nyomására végrehajtották.
- Még azok a személyek is, akik emlékeztetnek arra, hogy az elítéltek részben felelősek a magyarországi eseményekért és az abban az időben uralkodó terrorért, kifejezik meggyőződésüket, hogy az ítélet végrehajtása - a "titkos résztörvényszék" létrehozásával -, valamint az, hogy az egész világközvéleményt ilyen megrendítő tény elé állították, nem hoz sem dicsőséget, sem hasznot a nemzetközi kommunizmusnak.

A Dziennik Baltycki, a Glos Wybrzeza, a Wiecзор Wybrzeza című napilapok, valamint a Lengyel Rádió gdanski stúdiója munkatársainak tájékoztatása szerint szerkesztőségeikbe számos levél és telefonhívás érkezik, az emberek az események háttere, közelebbi részletek, valamint a lengyel sajtó kommentárjai felől érdeklődnek.

Walbrzych

A helyi értelmiség álláspontja összességében olyan, mint más városokban, nem is annyira a pert ítél ki, mint inkább a kiszabott büntetések nagyságát, és mindenekelött annak végrehajtását. Egy kissé másképpen fest a visszhang a munkások köreiben.

A bányászok és a munkások többsége annak a véleményének ad hangot, hogy a halálbüntetés és annak végrehajtása két évvel a magyarországi felfordulás után nem emberséges eljárás. Ime a "Fehér kő" kocszolómu munkásainak kijelentése: "A sztálini időkben voltak ilyen perek. Ha manapság zajlanak ilyenek, akkor ezeket nem a marxizmus eszméje pártfogolja, hanem Berija szelleme."

"Az igaz, hogy a magyarországi zűrzavar sok áldozatot követelt és szerencsétlenség lett volna, ha akkoriban a Nagy Imre-csoport győzedelmeskedik, de ha mindazonáltal a magyar hatóságok még manapság sem tudják rászáni magukat a megbocsátásra ezek iránt az emberek iránt, akkor a magyar államhatalom láthatóan nagyon törékeny alapokon áll."

A Thorez-bánya egyik bányásza szerint: "Még a német fasiszták is másképpen folytatták le a pert Dimitrov és Torgler ellen. Az ilyen csendben lefolytatott per és a titokban meghozott és végrehajtott ítélet gyanús dolog."

A Kristóf-porcelángyár munkásnője: "Én már régen mondtam, hogy ennek az enyhülésnek egyszer vége szakad. Először kezdődött a Titóra gyakorolt nyomással, most pedig itt ez a figyelmeztetés Magyarországon, hamarosan pedig minden bizonnyal sor kerül a mi Gomulkánkra is."

Nagyon sok megnyilatkozásban határozottan látszik a nyugati propaganda hatása.

Krakkó

Az értelmiség - a felsőfokú tanintézetek professzorai, az ipari üzemek mérnökei, az irodalmárok és az újságírók - fel vannak háborodva a módszertől, ahogyan ezt az ügyet kezelték. Elég nyíltan beszélnek arról, hogy ez a múlt időszakban a Szovjetunióban és a népi demokrácia más országaiban elkövetett sztálinista tisztogatások legrosszabb időszakára emlékeztet.

Általánosan együttérznek a magyar nemzettel, mivel ott továbbra is egy szigorú rezsim uralkodik. Azt beszélnek Krakkóban, ha Kádár biztosnak érezte volna magát és bírta volna az egész nemzet támogatását, akkor nem kellett volna Nagy Imre fizikai megsemmisítéséhez menekülnie. Jelen pillanatban Nagy Imre a krakkói kávéházi társaságokban a magyar nemzet elnyomás alóli felszabadításának hőse és mártírja. Alkalmadtán vissza-visszatérnek a Jugoszláviával való konfliktushoz, eltöprengve azon, mi történt volna Titóval és munkatársaival, ha ők lemondtak volna a szocializmushoz vezető saját, szuverén útról. E két dologgal kapcsolatban elég gyakran lehet találkozni - főleg a munkások között - Hruscsovnak a szovjetunióbeli pozíciójára vonatkozó kétségekkel. Vajon nem gyengült-e meg ez a pozíció az utóbbi időben, és az SZKP Központi Bizottságában nem a kormányzás kemény módszereinek hívei jutottak-e szóhoz.

Rzeszów

Az alacsonyabb szintű pártaktívát is beleértve az emberek komoly fenntartásokkal élnek a politikai ellenfelekkel szembeni ilyen szigorú szankciók alkalmazásának szükségességét illetően.

Nálunk, Lengyelországban, mindazonáltal másképpen van - mondta Woloszyn, a LEMP Przeworsk Cukorgyárban működő üzemi pártbizottságának tagja. - Nálunk is bebörtönöztek embereket politikai okokból, de ilyen módon nem számoltak le velük.

- Nagy Imre pere - jelentette ki Miklaszewski tanító Kańczuga településről - minden bizonnyal azért zajlott le titokban, mert tartottak a magyar nemzet erőszakos fellépésétől és tiltakozó akcióitól.

- A magyar puccs vezetőinek kivégzése - mondta a rzeszóvi vajdaságban szabadságát töltő Lewandowski orvos Lublinból - visszatérést jelent a 20. kongresszus által elítélt módszerekhez. A beszélgetőpartner a pert összekapcsolta Hruscsov legutóbbi magyarországi látogatásával, valamint a Jugoszláviával folytatott vitával.

Egy Bielec nevű paraszt Pantalowice faluból arról beszélt, hogy lányával együtt sírt, amikor értesült az ítéletről. Azon a véleményen van, hogy jelenleg, amikor a Magyar Népköztársaságban a helyzet már stabilizálódott és semmi sem fenyegeti a jelenlegi kormányt, nem volt szükséges ilyen szigorú ítéleteket hozni. Más a helyzet a zavargások idején, vagy ha egy idegen kémszolgálat ügynökéről van szó.

Az MNK bíróságának ítéletét helyeslő egyetlen kijelentést a "Przeworsk" Cukorgyár üzemi pártbizottsága első titkárának szájából hallottam.

Olsztyn

Az újságírók mindenekelött a múlt legrosszabb gyakorlataira emlékeztető módszerekre hívják fel a figyelmet.

A fiatalok (az ifjúsági szervezetek aktivistái) szükségesnek tartják, hogy pártunk az efféle gyakorlattól határolja el magát. Ezenkívül Olsztynban inkább a nagy misztifikációról szóló meggyőződésnek adnak hitelt. (Vagyis Nagy Imre 1956. novemberében, a magyar események lezárulása óta nem él, és ebben az ügyben megjelent összes közlemény koholmány.)

A lehető legrosszabb hatást keltette az, hogy a *Glos Olszty?ski* című napilap egyidejűleg közölte az MNK Igazságügy Minisztériumának közleményét és a lengyel-magyar szerződés 10. évfordulójáról szóló cikket. A villamoson nyíltan a szovjetellenességtől hemzsegő véleményeket lehetett hallani.

Bialystok

Jellemző egy orvos egyik kijelentése: "Ugyanez várt Gomulkára, és ha most vagy a jövőben elhájlik - ugyanaz lesz a sorsa, mint Nagy Imrének." Az embereket meglepte a per titkossága. Arról, hogy a per egyik vádlottja a börtönben halt meg, az emberek úgy vélekedtek, hogy ő a nyomozás során alkalmazott megengedhetetlen módszerek miatt lelta halálát.

Bialystokban álhírek keringenek arról, hogy Magyarországon ismét feszültté vált a helyzet. Az egyik beszélgetőpartnerem kifejezte azon véleményét, hogy "a 20. kongresszus semmit sem segített. Nem lehet hinni a Szovjetunióknak."

Az emberek nagyon csüggedten beszélnek erről az ügyről. A munkások egyébként nem igazán vitatkoznak erről. Nehézségeim adódtak a vélemények kipuhatólásában, mert a munkások kerülik a véleménynyilvánítást.

Szczecin

Az emberek meglepődtek, a hír letaglózta őket. A munkásokat (hajógyári munkásokkal és kohászokkal beszélgettem) megdöbbenette az ítélet. Nem egyszer hallottam az ismerős munkásoktól, hogy Nagy Imrét és társait már régen meggyilkolták. Ennek ellenére is, a közlemény nyilvánosságra hozatala mély benyomást gyakorolt rájuk. "A gyilkossági hullám ismét erőre kap - mondta egy kohász. - Október (1956. október - T.J.) után életre hívták a munkástanácsokat, most megszüntették őket, hadat üzentek Titónak, a jó magyar elvtársakat meggyilkolták, hát miben reménykedhetünk a jövőre nézve?" Az emberek nem szívesen állnak

szóba ismeretlen emberrel, jöllehet csoportosan sokat beszélnek. Egy ismerős hajógyári munkás mondta nekem, hogy semmi értelme sincs politizálni, mivel a demokráciát Nagy Imrével együtt meggyilkolták, így hallgatni kell és csak a gyomorral törődni. "Talán mindezek miatt kilépek a pártból vagy igyekszem, hogy passzívítás miatt kizárjanak. Hiszen nem sok hiányzott, és a mi Gomu?kánkat is ilyen kegyetlenül elintézték volna, mint Nagy Imrét." Egy másik öreg munkás csak legyintett a kezével: "Elhittem a 20. kongresszus után, hogy valami megváltozik pártunkban, de most látom, hogy a kommunista párt és az igazság, az két teljesen különböző dolog. Higgyétek el nekem, most szégyenlem magam a pártunkívüliek előtt."

A pártapparátus új munkatársainak egy része nagyon nyugtalan, tart a nálunk bekövetkezendő változásoktól. A több éve dolgozó munkatársak, akik bizalmatlanul nézték, mi megy végbe október után, kiváráó állásponton vannak. Némelyek azt mondják: "Az ítélet igazságos volt - a revizionistákra csak a szigorú szankciók hatnak". "Nálunk más a helyzet - innen messziről nehéz állást foglalnunk."

Leghevesebben az értelmiség reagált, tőlük hallani a legtöbbet az ítéletről. Azok, akiket sok éve haladó gondolkodásúnak és lojálisnak ismerek, akik legutóbb még Jugoszlávia kérdését is megmagyarázták, most összetörtek. Nem tudják elhinni, hogy ilyen erőszak (így nevezik az ítéletet) megtörténhetett, megrémítette őket a tény, hogy visszatértek a 20. kongresszuson olyan élesen kritizált módszerekhez. Keserűen állapítják meg, hogy egy év múlva be fog következni az egész csoport rehabilitációja. A felsőfokú tanintézetekben arról a félelemtől hallani, hogy nálunk is bármelyik pillanatban be fog következni a sztálinista módszerekhez való visszatérés, és akkor Gomuka elvtárs sorsa eldöntött. Ezekben a tanintézetekben megtört a bizalom a Szovjetunió és Hruscsov iránt. Pozitíván értékelték sajtóink állásfoglalását a közleményről. Ebben azt látják, hogy pártunk helyteleníti az ítéletet.

Swinoujście városában most kezdődik a szovjet állampolgárok átköltöztetése a tengerhez közeli villanegyedből a rendes lakótömbökbe, ahonnan a lengyelek költöznek ki. Ez utóbbiak körében kételkednek ezen elhatározás tartosságában, mivel [az oroszok] nem akarnak rosszabb helyen lakni, mint most. "Hamarosan ismét kipenderítenek bennünket - mit számít ezeknél a jog." A szovjetellenes érzelmek ismét felerősödnek, jöllehet az utóbbi időben Swinoujściében a kölcsönös kapcsolatok jelentősen javultak.

Az ifjúság hevesen vitatkozik a közleményről, ők nem titkolják szimpátiájukat a Nagy Imre-csoport iránt.

Kielcei vajdaság

Skarzysko, Starachowice, Ostrowiec és Kielce városokban a munkások többsége felháborodással fogadta a hírt Nagy Imre kivégzéséről. Attól tartanak, hogy a sztálinizmus ismét erőre kap, azt kérdezik, miért volt a per titkos. Vannak olyan vélemények, hogy a Szovjetunió nyomása alatt az ítéletet már régen végrehajtották, de csak most hozták nyilvánosságra a közleményt. A lengyel demokrácia sorsát illetően nyugtalanságukat juttatják kifejezésre. Mindamellet bíznak továbbra is Gomulkában.

A parasztek között nagy a bizonytalanság. Kérdezik, vajon kormányunk nem változtatja-e meg mezőgazdasági politikáját, vajon nem térnek-e vissza azok az idők, amikor az embereket a termelőszövetkezetekbe kényszerítették. A paraszttivisták azt jósolják, hogy a közlemény nyilvánosságra hozatala negatívan fogja befolyásolni többek között a nyugati területeken a letelepítési akciót.

Az értelmiség nem titkolja felháborodását és nyugtalanságát a szocializmus lengyel útjának jövőjét illetően. Azt mondják, a közlemény nem ok nélkül jelent meg és arra lehet számítani, hogy a Szovjetunió további csapásokat fog mérni azokra az országokra, amelyek önállósági törekvéseket mutatnak. Kiemelik, hogy az ítélet végrehajtása hozzá fog járulni a nemzetközi feszültség növekedéséhez és "ezzel összefüggésben a mi iparunk ismét át fog térni a hadianyag-gyártásra, amitől semmiképpen sem várható a munkásemberek életszínvonalának gyors javulása". Vannak olyan vélemények, hogy Lengyelországnak nem kell belekeverednie a Jugoszlávia és a Szovjetunió közötti vitába.

Poznan

Néhány ipari üzemből a Párizsi Kommunőről elnevezett Poznańi Ruhaiipari Üzemekben és a Városi Közlekedési Vállalatnál "egyperces csenddel" adóztak a kivégzettek emlékének minden egyes üzembrészlég munkásai. Ezek és más üzemek - különösen pedig a Vasúti Járműjavító Üzemek - munkásai beszélgetéseikben sem titkolják felháborodásukat. Ez az egységes vélemény mind a párttagok, mind a pártunkívüliek között. Sok munkás, pártaktivista úgy véli, hogy az ítéletnek kifejezetten diverziós jellege van, amely a nemzetközi munkásmozgalomra irányul. Azt beszélik, hogy "valakinek" érdekében kell álljon a kommunista és a szocialista pártok konzultációjának megnehezítése.

Az értelmiség - a felsőfokú tanintézetek professzorai, oktatói - köreiben az ítélet bizonytalanságot, félelmet váltott ki. A szovjet sajtóban megjelent legutóbbi, Jugoszláviát ún. revíziós összeköttetéssel vádoló támadások után, az emberek aggodalmaikat fejezik ki a pártvezetés jelenlegi összetételének további fennmaradása iránt. Széles körben fejtik ki véleményüket a szovjet sajtóban megjelent, Wiktor Woroszylskit és másokat támadó írásokról. Ez összefügg többek között a *Nowa Kultura* című hetilap (amelynek az 1956-ban Budapestről objektíven tudósító Woroszylski volt a főszerkesztője - T.J.) hasábjain 1956 novemberében megjelent, a magyar események megítélését tartalmazó publikációkkal.

Némely körökben, főleg a vasutasok és a falun élők - Ostrów és Poznań járásokban lakók, akik részt vettek a Poznańi Nemzetközi Vásár megtekintésére szervezett kiránduláson - gyakran emlegetik az állítólag a lódzi vajdaságból érkezett információt, miszerint a jelenlegi helyzetben létre kell hozni a "Lengyel Október Vívományai Megvédésének Bizottságait", vagy valami ehhez hasonlót. Az ilyen típusú akció szükségességét mind falun, mind az ipari körzetekben azzal indokolják, hogy a társadalomnak Gomuka elvtárs programja köré kell egységbe szilárdulnia, és egyidejű ellenállást kell tanúsítania a konzervatív elemek aktivizálódási kísérleteivel szemben. A parasztek többek között állítják, hogy némely konzervatív pártaktivista mindenáron meg akarja változtatni a mezőgazdasági politikát. Ez megmutatkozik abban is, hogy igyekeznek lejáratni ennek a politikának a kétségbevonhatatlan sikereit, vívmányait.

Többek között olyan példákat hoznak fel [a konzervatív elemek], hogy a városokban hiányzik a tej és a tejtermék, annak következtében, hogy "a többlet tejet a parasztek a csatornába öntik", mert így akarják mesterségesen fenntartani a kínálatot. A másik oldalon pedig a parasztek a tej és tejtermékek hiányát a piacon azzal magyarázzák, hogy az új mezőgazdasági politika ellenzői tudatosan akarják ezzel bosszantani a munkásokat.

A mai napon, június 20-án, Poznańban olyan rémhírek terjedtek el, hogy a Központi Bizottság állítólag most ülésező plénumán támadás indult Gomu?ka elvtárs ellen, azzal a céllal, hogy eltávolítsák őt a pártvezetésből.

Katowicei vajdaság

Beszélgetések folynak a perről és az ítéletről a villamosokon, az üzemekben, a vonatokon és az utcákon. Az emberek általában nem feszélyezik magukat felháborodásuk kifejezésében. A középszintű pártaktivában hallatszanak olyan hangok, hogy még Sztálin sem lépett fel ilyen módon. Néhány aktivista aggodalmának ad hangot, hogy az ítélet és annak üzenete Gomuka ellen irányul, és a szocializmus lengyel útja elleni támadások jelzésévé válhat. Vannak aktivisták, akik úgy vélik, hogy az ítéletnek nem lesz szélesebb körű politikai következménye, csak abból a célból fabrikálták ezt, hogy Magyarországon megszabaduljanak a legnépszerűbb emberektől, akik bármely pillanatban egy új mozgalom élére állhattak volna és a jövőben fenyegetést jelentettek volna arra a pozícióra, amelyet a Szovjetunió alapozott meg magának Magyarországon.

Azon a mérközésen, amelyen a magyar Honvéd futballcsapat játszott Szilíziában, a stadionban összegyűlt közönség egyperces néma tiszteletadással akart adózni Nagy Imre emlékének.

Egy magánbeszélgetés során néhány gliwicei munkás helytelenítette a lengyel társadalom magatartását. A forradalom idején vért küldtünk nekik [a magyaroknak] és barátok voltunk, most pedig senki sem tiltakozik a jogtalan ítélet ellen, senki sem lép fel a törvénytenség ellen.

Néhány szilíziai tudós a közlemény szövegezésére hívja fel a figyelmet. Véleményük szerint ennek tartalmából az következik, hogy Nagy Imrét társaival együtt már jóval korábban kivégezték, de csak most tették közzé ezt aényt, miután bátorságukat összeszedték.

Wroclaw

A közlemény forrongást váltott ki a wroclawi egyetemista körökben. A felsőfokú tanintézetek vezetőségeinek véleménye szerint csak a vizsgaidőszak miatt volt, hogy az egyetemisták nem szerveztek gyűléseket és tüntetéseket. Az egyetemisták arra várnak, hogy megtudják ebben a kérdésben a LEMP vezetésének álláspontját. Olyan értesítéseket terjesztenek, hogy ha a Párt és a Kormány vezetése tudott volna Nagy Imre és társai peréről, akkor a lengyel delegáció nem utazott volna Magyarországra.

Varsó, 1958. június 20.

Tájékoztató a KB-titkárok számára 1.

Szám: 603/58 Tájékoztató a KB-titkárok
Varsó, 1958. VI. számára
21.

TÁJÉKOZTATÓ

Folyó hó 20-án Bronisława Piasecka elvtársnő elküldte a Központi Bizottságnak párttagsági könyvét és kitüntetését (Lengyelország Újjászűletése Érdemrendjének Lovagi Keresztje).

A párttagsági könyvhöz a következő tartalmú levél volt csatolva: "Virágok helyett Nagy Imre és társai sírjára pártkönyvem és kitüntetésemet helyezem."

Piasecka elvtársnő 1928-tól az (illegális - T.J.) Lengyel Ifjúság Kommunista Szövetsége, azután (a szintén illegális - T.J.) Lengyelország Kommunista Pártjának varsói területi bizottsági tagja. A felszabadulás után, 1950-57 között a krakkói pártiskolában, azután a Marchlewski nevét viselő Központi Pártiskolában tanársegéd. A pártapparátus átszervezése után otthonában dolgozott szabónő-háziiparosként. Az utóbbi időben felhagyott a munkával.

(LEMP KB Szervezési Osztálya)

Tájékoztató a KB-titkárok számára 2.

A LEMP KB Tájékoztató a KB-
Titkárságának Irodája titkárok számára
Beérkezett: 1958. VII. 5.
Elküldték: a Titkárság tagjainak

Gomula elvtársnak a Gdanki Hajógyárban elmondott felszólalásával kapcsolatos kommentárok

Poznańi vajdaság

A pártaktivában azok a vélemények vannak túlsúlyban, amelyek szerint Gomuka elvtárs álláspontja mind Jugoszlávia ügyében, mind az ítélet ügyében helyes. Mindazonáltal tájékoztatás tapasztalható Rapacki elvtárs kijelentésével kapcsolatban, miszerint "ha küldöttségünk tudta volna, hogy a magyar elvtársak így fognak eljárni, nem tettünk volna náluk látogatást". Vannak olyan kommentárok, hogy a pártvezetésben megoszlanak a vélemények, mind Jugoszlávia kérdésében, mind az ítélet ügyében.

A munkások köreiben (Cegielski Művek, Pomet Nehézipari Művek, Aratógépek Gyára) a vélemények különbözőek, a munkások egy része azt mondja, hogy a Jugoszláviára vonatkozó és az ítélet ügyében elhangzott álláspont helyes, míg mások nem értenek egyet ezzel az állásponttal. Többek között azt mondják, hogy a JK SZ helyesen cselekszik, mivel a nemzet érdekében tevékenykedik, és igazuk van, hogy függetlenek kívánnak lenni a Szovjetuniótól (Cegielski Művek). Az ítélet ügyében vannak olyan hangok, hogy Nagy Imre mint miniszterelnök rászolgált a legsúlyosabb büntetésre. Kevesen vélik úgy, hogy kommunistaként a nemzet érdekében cselekedett. Mások azt mondják, a magyarokat a Szovjetunió kényszerítette, és az ítélet a régi módszerekhez való visszatérésről tanúskodik, amelyekről pedig azt gondolták, hogy visszavonhatatlanul eltűntek.

Az értelmiség köreiben bizonyos mértékű figyelemmel meg e témákat érintő kijelentéseikben. Az a vélemény az uralkodó, hogy Gomuka elvtárs álláspontja túlságosan szigorú. Nagy Imre ügyében azt mondják, hogy el lehetett volna őt szigetelni a nemzetől, nem pedig halálra ítélni.

(A Vajdasági Pártbizottság tájékoztatója)

Lódzi vajdaság

Mint a Vajdasági Pártbizottság az összes járási pártbizottság tájékoztatója alapján jelenti, Gomuka elvtársnak a Gdanki Hajógyárban elmondott beszédét összességében megértéssel fogadták, és azt objektívnak ítélték. Különösen hangsúlyozzák a helyes álláspontot a jugoszláv elvtársakkal szemben, "végre Gomuka elvtárs határozottabban viszonyult a JK SZ-hez", "véleménye Jugoszlávia kérdésében érthetőbb volt, mint a *Trybuna Ludu*-ban kifejtett cikkben".

A Nagy Imre elítélésére vonatkozó nyilatkozatáról a vélemények eltérőek. Brzeziny település tanárainak vitáján egy részük helyeselte az elfoglalt álláspontot, más részük nem értett azzal egyet.

Pletykák a pártvezetésben várható személycseréről majdnem minden járásban keringenek.

(A Vajdasági Pártbizottság tájékoztatója)

Varsói vajdaság

A pártaktívák legnagyobb érdeklődését Gomuka felszólalásának a nemzetközi kérdéseknek szentelt része váltotta ki, különösen a JK SZ-re vonatkozó álláspont.

A párttagok egyöntetűen kifejezik meglepedésüket azzal a ténnyel, hogy a Központi Bizottság első titkára, és ezzel együtt a vezetés, világos álláspontot foglalt el. Úgy vélik, hogy ebben az ügyben ez idáig elhangzott kijelentések az aktívák számára nem voltak elégségesek (például Loga-Sowiński elvtárs /a LEMP Politikai Bizottságának tagja - T.J./ kijelentése a Csehszlovákia Kommunista Pártja kongresszusán), valamint megkésett hangzók el. Pedig régóta követelik, hogy a Központi Bizottság egyértelműen foglaljon állást a jugoszláv revizionizmus ügyében. Erre utaltak a legutóbb lezajlott beszámoló-választó gyűléseken elhangzott viták és beszélgetések is. Az elvtársak további viták megszervezését követelik ebben a témában, például az Ursus Traktorgyárban azt mondták, hogy Gomuka elvtárs beszédével kapcsolatban számos kérdés vetődik fel, tehát előadásokat kell erről szervezni. Bizonyos kérdések arra vonatkoznak, miként vélekednek Lengyelországról a népi demokrácia országai Hruscsov elvtárs legutóbbi beszéde után azzal kapcsolatban, hogy Lengyelország szintén vesz fel kölcsönöket az USA-tól.

Pruszkóiban a munkások és a pártaktíva egyetért Gomuka elvtársnak a JK SZ-re vonatkozó álláspontjával, "végre nem fogjuk tovább Jugoszláviát mintának tekinteni, a jugoszláv mintára alakított munkástanácsok nem hozták meg a várt eredményeket".

A vitákban és a kötetlen beszélgetésekben néhány elvtárs úgy véli, hogy a Nagy Imre ügyében hozott ítélet helyes volt, de ellentétes Kádár nyilatkozatával. Némelyek a Szovjetunió beavatkozását vélik felfedezni, azt állítván, hogy Hruscsov elvtárs (1958 áprilisi - T.J.) budapesti látogatása sietette az ítélet meghozatalát.

Gomuka elvtárs kijelentését a szocialista tábor egysége megerősítésének szükségességéről és a Szovjetunió szerepéről úgy kommentálják, mint pártunknak a Szovjetunióval szembeni politikájának helyességének a megerősítését.

(A Vajdasági Pártbizottság tájékoztatója)

Készült 10 példányban
Kapják:
8 példány - a KB Titkársága

1 példány - a KB Szervezési Osztályának vezetője
1 példány - ad/acta

[*Archiwum Akt Nowych /Újkori Iratok Levéltára/, KC PZPR /LEMP KB/, paczka 18, tom 70. Za??czniki do protokółów Sekretariatu Biura Politycznego KC PZPR za rok 1958, dotycz? spraw organizacyjnych i wewn?trpartyjnych, numery 1-58, kart 325 (Wydziań Organizacyjny i Wydziań Ogólne)]*

Címkek:

[József Cyrankiewicz](#) [2]

[Nagy Imre](#) [3]

[LEMP](#) [4]

[Gomulka](#) [5]

[Igazságügy Minisztérium](#) [6]

[MSZMP](#) [7]

[1956](#) [8]

Kiadás: 2. évfolyam (2002) 4. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/viragok_helyett_nagy_imre_es_tarsai_sirjara_partkonyvet_es_kituntesemet_helyezem.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/viragok_helyett_nagy_imre_es_tarsai_sirjara_partkonyvet_es_kituntesemet_helyezem.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/jozef-cyrankiewicz>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nagy-imre>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/lemp>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/gomulka>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/igazsagugy-miniszterium>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mszmp>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1956>